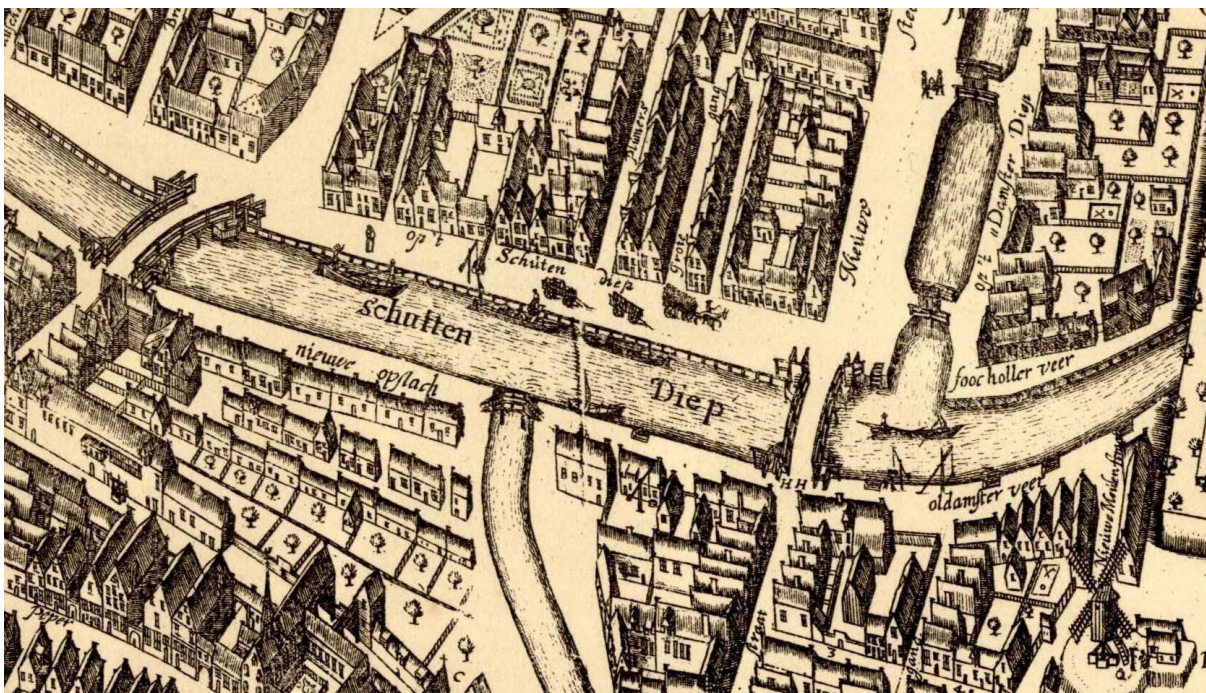

B.D. Poppen

Het vervoer van turf in de stad Groningen in vroeger eeuwen

Het Schuitendiep in de stad Groningen werd rond 1400 gegraven en was een belangrijke toegangsweg voor de met schepen aangevoerde goederen. Dit nam toe, toen men vanaf het begin van de 17^e eeuw begon men met ontginnen van de veengebieden in het oosten van de provincie. Speciaal hiervoor werd vanaf 1616 het Winschoterdiep gegraven; in 1628 werd Zuidbroek bereikt en ruim tien jaar later Winschoten. Langs het diep ontstonden meerdere centra waar de turf werd afgegraven, waaruit de dorpen Hoogezand, Sappemeer, Wildervank en Veendam ontstonden.

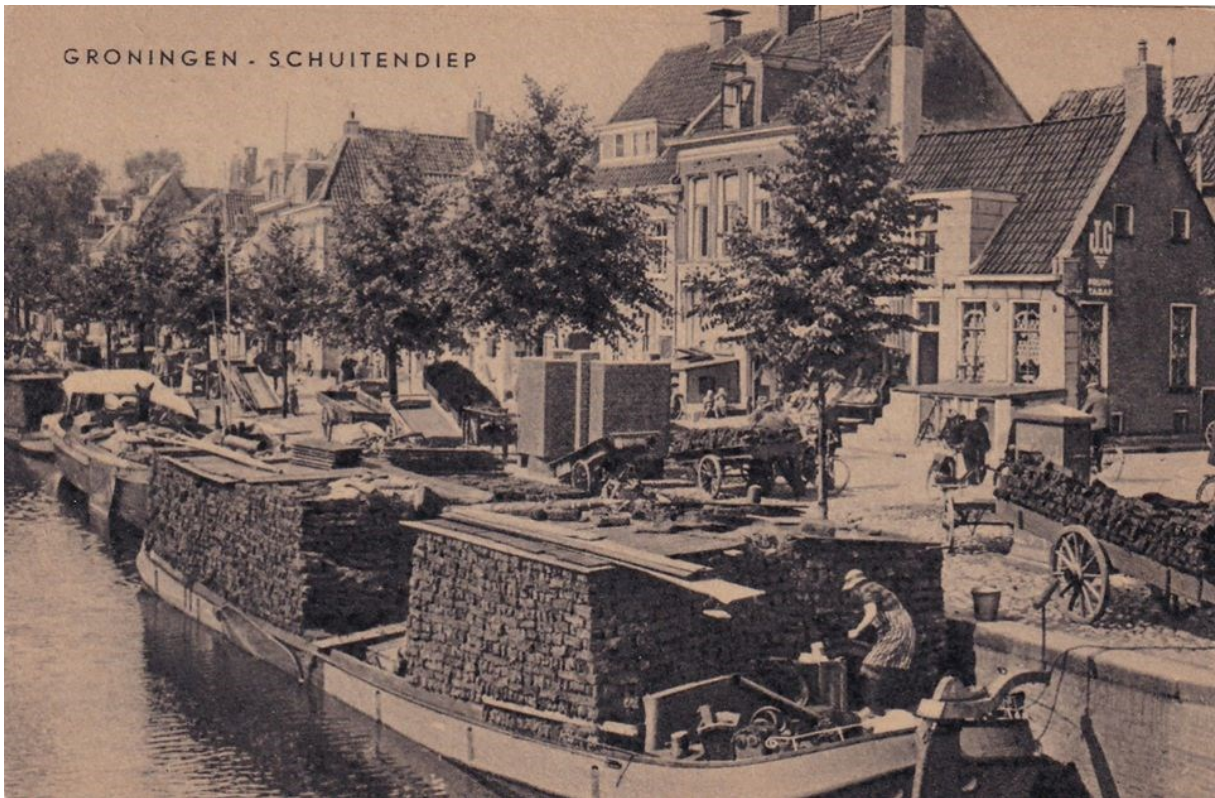
Bovenstaande uitsnede van de vogelvluchtkaart van Haubois toont het gedeelte van het Schuitendiep dat het dichtst bij het Winschoterdiep lag en wellicht de turfhaven is geweest.

De stad Groningen kreeg geleidelijk meer veengebieden in eigen handen en kon zo ook steeds meer regels en verplichtingen opleggen, waaraan zowel de turfstekers op de veenderijen, als de schippers die de turf per schip naar de stad Groningen vervoerden zich dienden te houden.

Het stadsbestuur stelde ook voor de menners, voerlieden, stouwers, opdragers, vullers en afsmijters die de in de stad aangevoerde turf van de schepen moesten lossen en met de turf wagens naar vele locaties in de stad moesten vervoeren instructies en ordonnanties op, waaraan men zich diende te houden.

Toen dat toch niet naar genoegen werkte en het stadsbestuur er veel klachten over ontving, volgden aangescherpte ordonnanties. Zo werd het gebruik van een nieuwe turf wagon verplicht, waarvoor tot in detail beschreven werd hoe deze ingericht moest en welke maten alle delen moesten hebben. Ook moest het voorzien worden van meerdere ingebrande merktekens.

In de Ordonnantie op de turf wagens binnen Groningen van 1697 is dit duidelijk te lezen.

Groningen - Schuitendiep turfschepen

Een volgeladen turfschip op het Damsterdiep in de stad Groningen (1874) - Foto Von Kolkow

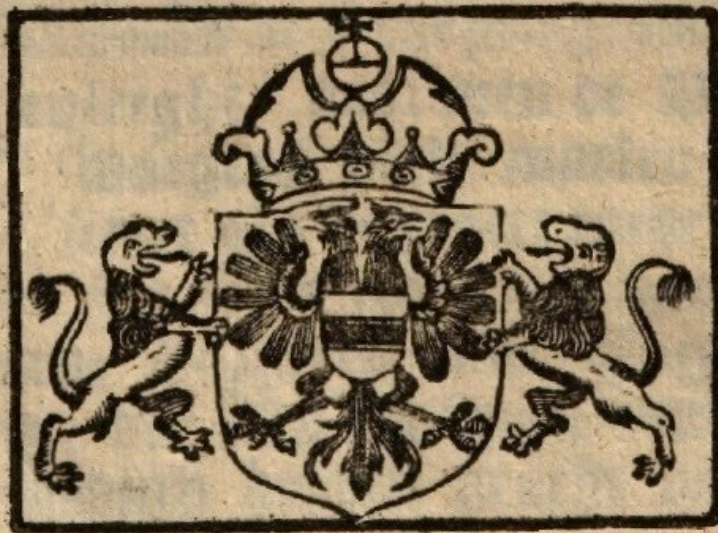
ORDONNANTIE ^{pot}

op de

TURF-
WAGENS,

Binnen

GRONINGEN.

TOT GRONINGEN,

By CORNELIS BARLINCK-HOF, Ordinarius
Stadts Drucker; Anno 1697.

Ordonnantie op de Turf-wagens Binnen Groningen.

Tot Groningen,

By Cornelis Barlinck-Hof, Ordinaris Stadts Drucker; 1697.

Borgemesteren ende Raadt in Groningen doen te weten.

Alsoo Ons dagelijcks veele klaghten voor komen / ende meer en meer bevinden . dat in het opvoeren van de Turf uyt de Schepen groot bedrogh wordt gepleeght / door dien de Voeren op de Turff-waegens veele maelen kleynder worden gesettet als de maete mede brenghet / streckende het selve tot groot naediel van Onse goede Borgeren ende Ingesetenen :

Soo is het, dat Wy tot wech-neminghe van sulcks noodigh hebben geacht daer in te versien / Ordonneren en Statueren daeromme het geene volghet / willende dat het selve in alle sijne deelen naegekomen en achter volghet sal worden.

I.

De Nieuwe Turf-wagens volgens dewelcke de Turf voortaan sal werden geleverd nae den 1. October 1697 anstaende / sonder dat eenige andere wagens nae voorsz. tijdt sullen mogen werden gebruyckt : Sullen voor breed op de buyck-barrie zijn 2. voet 5½ duym.

Voor breed op het bovenste van de ledders 3. voet 9½ duym.

Sullen voor diep zijn 3. voet 7. duym.

De voorsz. Wagens sullen by het achter heck breed zijn op de buyck-barrie 2. voet 7. duym.

Achter breed op het bovenste van de ledders 4. voet 1½ duym.

Achter diep 3. voet 9½ duym.

Het holle van de wagen sal de buyck-barrie van het voor-heck tot het achter-heck lanck zijn 8. voet 9. duym.

Op het bovenste van de ledders van het voor-heck tot het achter-heck langh zijn 10. voet ½ duym.

De Turf-wagens houdende 25. Stadts Mate-korven tweemaal geschuddet / sullen werden geijcket met een brant-merck / hebbende het Stadt wapen op sestien plaetsen.

Als aen het voor-heck op vier plaetsen / zijnde de uysterste vier hoecken van het heck.

Desgelijcken op vier plaetsen van het achterste-heck / zijnde de vier uysterste hoecken van het voorsz. heck.

Ieder van de Wagen-ledders sullen werden geijcket op vier plaetsen / als boven aen de ledders / en onder aen de ledders / ter plaetsen daer het voor ende het achter-heck aen de ledders sluyten.

De metinge ende ijkinge der voorsz. wagens sullen werden gedaen / by den Presmester der Schuyten ende Opsichter der wagens / waer voor hy voor d'eerste mael sal hebben te genieten tot discretie van d' Raadt / ende naderhandt van d' Voer-luyden van jeder wagen 4. stuyv.

In het begin van Julij alle Jaeren sullen de Voer-lieden van de Turff haere wagens / dewelcke al bevoorens gemeten ende geijcket zijn / praesenteren om ondersocht te worden / of deselve sonder eenige veranderinge / de Mate als booven noch kunnen houden / waer voor hy Presmeester geen gelt sal hebben te genieten.

De Wagens als dan bevonden werdende / dat de Mate niet en hebben / sal de Voerman wegen jeder wagen die gebreeckigh bevonden is / verbeuren ten profijte van de Presmeester een Car. gulden.

Maer de Wagens bevonden werdende de mate te kunnen houden / sal hy Presmeester op de rechter ledder van de wagen branden een merck / hebbende het jaer van de Maent Julij in dewelcke hy Presmeester de wagens weder ondersocht heeft : Waer voor hy niet sal hebben te genieten.

Een Voerman voerende Turf op een wagen / die in Julio telkens niet op nieuw is gemeten ende gebrant-merckt / als boven / sal deswegen bevonden zijnde / verbreecken 10. st. ten profijte van de Presmeester.

De schuyten-Schipper die de Turf uyt zijn schuyt ontladet / sal selfs ofte door emant by hem daer toegestelt / de Turf op de wagen soodanigh stouwen en vlyen / dat van vooren tot achteren toe het holle van de wagen met de ledders gelijk sy gevult.

Indien daer omtrent eenich bedroch muchte zijn gepleeght / ende bevonden wierde / als de Turf wagen voor de woninge van die geene die deselve heeft gekoft / dat deselve met het voor en achter-heck ende de ledders gelijk niet gevult en is / sal de kooper ongehouden zijn de Turf te ontvangen / ende de Voerman anstonts met de wagen en Turf nae de schuyte vaeren / om deselve beter te vullen / sullen de kosten van d'eerste wagen vracht / wannen en opdragen komen tot laste van de Schuyten-Schipper.

Maer indien jemant een geheele Vracht voor een Schuyten-Schipper hebbende uyt het Veen laten halen / sal hy ofte die in zijn plaetse gestelt heeft / de wagen soodanich stouwen ende vlyen op de wagen / dat te huys werdende gebracht / de Turf met het voor en achter-heck ende de ledders niet gelijk en is / sal de Voerman anstonts nae de schuyte moeten vaeren en bevorderen dat tot laste van de Schuyten-Schipper de wagen nae behooren werde gevult.

Om te beter te ontdekken off de wagens wel gevult zijn / sal de Voerman gehouden wesen met zijn wagen vol Turf wat stercker als duslange is geschiet voort te varen.

De af-smijters der Turf van de wagens sullen gehouden zijn / by haer te hebben en te gebruycken een schuppe om het turf-mot van jeder wagen mede te smijten / als deselve wagen van Turf is ledig gemaect.

Op dat dese Ordonnantie ende welmeyninge te beter naegekomen, en in alle deelen ge-effectueert moge worden, lasten en autoriseren Wy Onsen Presmeester en Stadts Schulte en syn Dienaren:

Ende voorts generalyck een jegelyck de het eenighsints mach angaen, om hier op goede toeversicht te nemen, ende de Contraventeurs te ontdekken ende achterhalen, ten eynde Onse Borgeren en Ingesetenen geen schade daer door komen te lyden.

Aldus gearresteert by de H. Heeren Borgemesteren ende Raadt in Groningen den 2. September 1697.

Johan d'Drews, vt.

Ter Ordonnantie der H. Heeren voorsz.

Sicco Tammen, Secr.

Het schilderij van Ids Wiersma toont het lossen van een turfschip en het vullen van een turfkar aan het Schuitendiep.

Op de volgende pagina is hetzelfde tafereel als ets te zien.

Bovenstaande tekening van de Friese schilder en etser Ids Wiersma (1878 – 1965), toont het lossen van een turfschip en het vullen van een turfkar aan het Schuitendiep (1811) Een ladder staat tegen de boom.

Turfvervoer in de vorige eeuw.

In 1731 verscheen er een uitgebreide Ordonnantie voor de Voerlieden en Menners van de Turfwagens, binnen Groningen.

ORDONNANTIE
V O O R D E
V O E R L I E D E N
E N M E N N E R S
V A N D E
T U R F W A G E N S,
B I N N E N
G R O N I N G E N.

TE GRONINGEN,

By *GESINA ELAMA*, Ordinaris Stadts
Boekdrukkersche. 1731.

Ordonnantie voor de Voerlieden en Menners van de Turfwagens, binnen Groningen.

Te Groningen,

By Gesina Elama, Ordinaris Stadts Boekdruckersche. 1731.

I.

Dat de Menners van de Turf - zullen mogen zijn / Broederen in de Gilde / van de Menners ende Voerlieden dezer Stadt / en op Michiel jaarlijx betalen an de Wagenmeester 10. st.

II.

Dezelve Menners zullen moeten hebben jeder twee Peerden / jeder van dezelve Peerden bequaam om de voer Turf te trekken / en daar by jeder zes wagens.

III.

De wagens der Turfmenners zullen moeten zijn / voor breed op de buik-barrie / 2. voet 5. en ½ duim.

Voor breed op 't bovenste van de Ledders / 3. voet 9½ duim.

Zullen voor diep zijn / 3. voet 7. duim.

De vooesz. wagens zullen by 't agterhek breed zijn op de buik-barrie 2. voet 7. duim.

Agter breed op 't bovenste van de ledders 4. voet 1½ duim.

Agter diep 3. voet 9½ duim.

Het holle van de wagens / zal de buik-barrie van 't voorhek tot het agterhek / lang zijn 8. voet 9. duim.

Op 't bovenste van de ledders / van 't voorhek tot het agterhek / lang zijn 10. voeten en ½ duim.

De Turfwagens houdende 25. Stadts Maat-korven / tweemaal geschuddet / zullen worden geijkt / met een brandmerk / hebbende het Stadts wapen op 16. plaatzen / als an 't voorhek op vier plaatzen / zijnde de uiterste vier hoeken van 't hek / desgelijken op vier plaatzen van 't agterhek / zijnde de vier hoeken van 't voorsz. hek.

Yder van de wagenledders zullen werden geijkt op vier plaatzen / als / boven en onder an de ledders / ter plaatze daar het voor en agterhek an de ledders sluiten / voor welk ijken van yder wagen de Presmeester zal genieten 4. st.

IV.

Het voorsz. Turfmennen op de goedgekeurde ende geijkte wagens / zal werden waargemaken door tien perzoonen.

V.

De Turfmenners zullen gehouden zijn / alle jaaren in 't begin van July, haare wagens an de Presmeester te praesenteeren, om onderzocht te worden / of dezelve zonder eenige veranderinge de mate / als boven / nog kunnen houden / waar voor de Presmeester geen geld zal genieten.

VI.

Maar de wagens als dan bevonden / die mate niet te hebben / zal de Voerman / wegens yder wagen / niet op de behoorlijke mate zijnde / verbeuren ten profijte van de Presmeester 1. Car. gl.

VII.

Zo de wagens bevonden worden / de mate te kunnen houden / zal de Presmeester op de regter ledder van die branden een merk / hebbende 't jaar / in welke hy de wagens weder onderzocht heeft / waar voor mede niets an hem zal worden betaalt.

VIII.

Een Turfmenner voerende Turf op een wagen / die in de voorsz. Maand en Jaar niet is gemeeten en gebrandmerkt / zal deswegen verbreeken 10. st. ten profijte van de Presmeester.

IX.

Om de Turf in goede Ordre tot gerijf van Borgeren ende Ingezetenen / als mede van de Schipperen / die de Turf ontladen zullen / te doen opvoeren . zal onder deze tien Turfmenners zijn / een Olderman ende twe Heuvelingen / blijvende evenswel de Turfmenners in de gemeene Menners ofte Voerluiden Gilde.

X.

Op Primo July zal telkens de Olderman afgaan / ende zonder eenige kuiperie of zuiperie te maaken / en jaarlijx worden opgevolgt van die / dewelke hem in Order van de Rolle volgt.

XI.

De Olderman zal in zijn huis bewaren de Gildekiste / zijnde voorzien met drie verscheiden slooten / waar van de Olderman een / ende elke Heuveling ook een sleutel in zijn bewaar zal hebben.

XII.

Een Schipper / dewelke Turf zal uitleveren / begeerende van Turfwagens voorzien te zijn / zal daar over zig moeten adresseeren aan de Olderman der Turfmenners / dewelke gehouden zal zijn / zijne Heuvelingen zult bekent te maaken / om te zaamen prompte Ordre te stellen / dat de Borgeren en Ingezetenen na behooren gereven werden.

XIII.

De Olderman en Heuvelingen zullen gehouden weezen / zonder eenig aanzien van perzoonen te bevorderen / dat de geene die zig eerst heeft angegeven an de Olderman om Turfwagens te hebben / ook eerst werde geholpen.

XIV.

De Olderman ende Heuvelingen zullen moeten zorge dragen / dat de respective Turfmenners / elk in zijn Order, de eene niet meer als de ander werde bezwaart / het zy in het getal van de voeren van de Turf te mennen / of dat de eene meerder harde ofte barg Turf te mennen / werde toegewezen / ende de ander daar tegen weder veen ofte dal Turf.

XV.

Jemant onder de Menners onwillig zijnde / om te gehoorzamen de Ordres by Olderman en Heuvelingen afgegeven / tot de Turf te mennen / zal daar over gebreukt worden / voor de eerste maal in 6. st. voor de tweede maal in 12. st. / en voor de derde maal zwaarder na exigentie van zaken / zullende de breuken komen tot profijt van Olderman en Heuvelingen.

XVI.

Maar jemant van de Menners van de Turf vermeinende bezwaart te zijn / door de Ordres van de Olderman ende Heuvelingen / en in de breuken / waar in hy is gecondemneert, zal na gedane opmenninge van de Turf ende de betalinge der breuke / zig ddaar over an de naaste Raadsheer adresseeren, om de Olderman en Heuvelingen tegen den klager te verstaan / en de zake finalyk af te doen.

XVII.

De voorsz. Turfmenners zullen haar verdiende Vrachten hebben gemein / ende vervolgens alle avonden na gedane werk / het gelt op dien dag by haar verdient / brengen ten huize van de Olderman.

XVIII.

De Olderman zal gehouden zijn / in de tegenwoordigheid van den Turfmenner / het gelt hem geleverd werdende / te boek te stellen / ofte zelfs niet konnende schrijven / door een ander doen te boeke stellen / ende dan voorts het gelt door het gat boven in de kiste / in deselve kiste te werpen / mede in de tegenwoordigheid van de Turfmenner.

XIX.

Het gelt in deze kiste geworpen zijnde / zullen de Turfmenners alle Saturdagen des avonds / ten huize van de Olderman van zelfs moeten komen / wanneer de kiste door Olderman ende Heuvelingen zal werden geopent / ende onder haar tien het gelt zal werden gedeelt.

XX.

Jemant bevonden werdende / zijn verdiende vragten niet ten vollen an de Olderman te hebben overgelevert / zal ten behoeve der Armen verbeurt hebben / voor de eerste reize 3. gl. / voor de tweede reize 6. gl. / ende bevonden hebbende voor de derde reize zulks gepleegt te hebben / zal als dan uit de Rolle der Turfmenners gesmeten werden / Mits dat de Olderman in 't Laaste geval / zig eerst by Requeste an Borgemeesteren ende Raadt addressere, om de welmeininge van dien af te wagten.

XXI.

Een Turfmenner zal zijn wagens ende peerden mogen verkopen an een ander / in de Menner ofte Voerluiden Gilde zijnde / dewelke als dan de jongste in Ordres in de Rolle zal moeten zijn.

XXII.

Niemant zal vermogen Turf te mennen / als die onder het getal van deze tien Turfmenners is / ende niet anders als op wagens die geijkt zijn na de mate.

XXIII.

Een Voerman die onder deze tien niet en is / turf voerende ende Turfstouwers / turf zettende op een wagen die niet geijket is / zal dieswegen verbeuren twe daler / met dadelijke pandthalinge door een Raadts-dienaar te Executeren, ten profijte van Olderman en Heuvelingen / die daar uit haar kosten zullen moeten dragen / zonder jets haar bedieninge angaande / te brengen tot laste van haar medemenners en voerluiden der Turf.

XXIV.

Jemant als boven / vermeinende bezwaart te zijn / door de pandthalinge van Olderman en Heuvelingen / zal daar over zig adresseren an de naaste Raadsheer / om de zaak finalyk af te doen.

XXV.

De vracht van een wagen harde ofte barg Turf / zal zijn 6. stuiv. / ende van een wagen veen ofte dal Turf 5. stuiv. / en van een wagen **Pekelder Griemank** 5. stuiv. 4. pl.

XXVI.

De Schippers de Turf uitleverende / zullen gehouden zijn de wagens met Turf op haar kosten / door de Turfstouwers te laten stouwen / zonder dat de Menners daar toe jets zullen behoeven te doen / ofte eenig geldt te geeven.

XXVII.

De Menners zullen voortaan mede vry zijn / van de last van het afsnijten van de Turf / dog zullen by haar Turfwagens jemant moeten leveren / dies verzogt zijnde.

XXVIII.

Zullen geen wagens / geladen of ongeladen / op de strate des nagts laten staan / maar dezelve op 't Rademerkt / de gewone plaatze / moeten brengen / by de breuke van een daler / ten profijte van die geene / die haar komt beschijnen.

XXIX.

De Turfmenners zullen onder 't mennen van de Turf geen Tabak mogen rooken / by de breuke van 3. Car. gl. ten profijte van den anbrenger.

XXX.

Taxt der Af-smyters, Draggers, en Optrekkers.

De Af-smijters zullen voor jeder bak / of voor jeder 25. maat-korven vol harde of barg Turf /

hebben te genieten 1. st.
Van jeder bak **griemank** 6. pl.
Van jeder bak veen of dal Turf 4. pl.

XXXI.

De Draggers zullen voor jeder bak / of voor jeder 25. maat-korven / vol harde of barg Turf hebben te genieten 2. st.

Van jeder bak **griemank** 1. st. 6. pl.
Van jeder bak veen of dal Turf 1. st. 4. pl.

XXXII.

De Optrekkers zullen voor jeder bak / of voor jeder 25. maat-korven vol harde of barg Turf / hebben te genieten 2. st.

Van jeder bak **griemank** 1. st. 6. pl.
Van jeder bak veen of dal Turf 1. st. 4. pl.

XXXIII.

Zo jemant zijn Turf uit de Turf-scheepen direct op de zolder begeerde te laten dragen / zal daar toe niet meerder dan ten hoogsten vijf dragers mogen gebruiken / die jeder tien Roeden of vijftig passen zullen moeten dragen / die dat het opdragen in de hoogte / jeder sporte voor twee passen zal werden gerekent / waar na 't getal der dragers zal werden gereguleert.

XXXIV.

Maar by verdere distantie zal een jegelijk gehouden zijn / de ordinaire Turfmenners met haar wagens / tot het anvoeren van de Turf te neemen.

XXXV.

In gevalle de Af-smijters / Draggers / of Optrekkers / meerder als de gestelde Taxt quamen te eischen of ontfangen / zullen op de eerste anklage na de Rozendal worden gebragt.

XXXVI.

Zal daar en tegen jemant / die boven de gefigeerde Taxt betaalt / verbeuren de somma van 6. Car. gl.

XXXVII.

Voorbehoudens Borgemeesteren ende Raadt hun recht / om na tijds gelegenheit ende vereisch van zaaken / een ofte meerder Turfmenners an te mogen stellen / des dat een jeder van dezelve hebbe twe bequame peerden / ende zes gelijke bequame wagens.

Aldus gearresteert by d' H. Heeren Borgemeesteren ende Raadt in Groningen, den 27. Juny 1731.

H. van Sysen, vt.
Ter Ordonnantie der H. Heeren voorsz.
H. M. Appius, Secret.

Eveneens in 1731 verscheen er een Ordonnantie voor de Stouwers van de Turf-wagens in Groningen. Hierin was tevens een eed opgenomen, die de stouwers moesten afleggen.

ORDONNANTIE
VOOR DE
STOUWERS
VAN DE
TURF-WAGENS
IN
GRONINGEN.

TE GRONINGEN,
By GESINA ELAMA, Ordinaris Stadts
Boekdrukkersche. 1732;

Ordonnantie voor de Stouwers van de Turf-wagens in Groningen.

Te Groningen,

By Gesina Elama, Ordinaris Stadts Boekdrukkersche. 1731.

Borgemeesteren ende Raadt in Groningen doen te weeten.

Dat Wy gehoord hebbende het Rapport van de E. E. Heer Borgemeester Laman, ende zijn Edelheits Heeren Assessoren, ingevolge Resolutie van den 10. Marty 1731. decommitteert zijnde feweest / om de Ordonnantie voor de Stouwers van de Turf-wagens te revideren ende te corrigeren, daar op na gedane examinatie ende deliberatie, hebben goetgevonden navolgende Ordonnantie te statueren, gelijk Wy ordonneren ende statueren mits desen.

I.

De Twintig Perzoonen tot het Stouwen van de Turf an te stellen / ende de geene / die in derzelve plaatze naderhandt zullen succederen, zullen telkens werden gekooren by Borgemeesteren ende Raadt.

II.

Onder deze 20. Ge-eedigde Stouwers van de Turf-wagens / zal een Olderman ende twee Heuvelingen zijn.

III.

Op primo July zal telkens de Olderman afgaan / zonder eenige opeenkomste daar over te maaken.

IV.

De afgaande Olderman zal Jaarlijx opgevolgt worden / van die / welke hem in Ordre van de Rolle volgt.

V.

De Olderman zal in zijn huis bewaaren / de kiste van deze Gilde / zijnde voorzien met drie verscheiden slooten / waar van de Olderman een sleutel / en elk Heuveling ook een sleutel in haar bewaar zullen hebben.

VI.

De Schipper / die de Turf zal uitleeveren / begeerende van de Stouwers van de Turf voorzien te zijn / zal daar over zig moeten adresseeren an de Olderman der Turf-stouwers / dewelke gehouden zal zijn / zijne Heuvelingen zulks bekent te maaken / om te zaamen prompte Ordre te stellen / dat de Borgeren ende Ingezetenen na behooren werden gereeven.

VII.

De Olderman ende Heuvelingen zullen gehouden weezen / zonder eenig aanzien van perzoonen / te bevorderen / dat de geene / die zig eerst heeft angegeeven an de Olderman / om Turf-stouwers te hebben / ook eerst werde geholpen.

VIII.

De Olderman ende Heuvelingen zullen moeten zorge dragen / dat de respective Turf-stouwers / elk in zijn Ordre, de eene niet meerder als den ander / werde bezwaart / in het werken ende Stouwen van de Turf-wagens.

IX.

Jemant onder de Turf-stouwers onwillig zijnde / om te gehoorzamen de Ordres by de Olderman ende Heuvelingen afgegeeven / tot de Turf te stouwen / zal voor de eerste maal vervallen zijn in de breuke van 6. st. / de tweede maal 12. st. / wekelijks van haar verdiende

loon af te korten / welke breuken zullen komen ten profijte van de Olderman en Heuvelingen / en voor de derdemaal op klagte van de Olderman / an Borgemeesteren ende Raadt gestraft worden / na exigentie van zaaken.

X.

Maar jemant van de Stouwers der Turf vermeinende bezwaart te zijn / door de Ordres van de Olderman ende Heuvelingen / ofte wegen de breuken / waar in hy is gecondemneert / zal na gedane werk ende betalinge der breuke / zig daar over adresseren an de naaste Raadtsheer / om de Olderman en Heuvelingen tegen den klager te verstaan / en de zaak finalijk af te doen.

XI.

De Stouwers van de Turf-wagens zullen haar verdiende vrachten hebben gemein / ende zal vervolgens een jeder van haar het loon / dat hy jeder dag wegens Turf-stouwen heeft verdient / alle avonden moeten brengen ten huize van de Olderman.

XII.

De Olderman zal zijn gehouden in de tegenwoordigheid van de Turf-stouwers het geldt / het welk hem geleverd werde / te boek te stellen / ofte zelfs niet konnende schrijven / door een ander doen te boek stellen / ende dan voorts het geldt in de Gildekiste te smijten / door het gadt boven in dezelfde kiste zijnde / ende zulks mede in de tegenwoordigheid van de Turf-stouwers.

XIII.

De Turf-stouwers zullen alle Saturdays / des avondts van zelfs komen / ten huize van de Olderman / wanneer de kiste door Olderman ende Heuvelingen zal werden geopent / ende het geldt in de weeke verdient / onder haar twintigen zal werden verdeelt.

XIV.

Indien jemant bevonden werdt / zijn verdiende loon niet ten vollen an de Olderman te hebben overgeleverd / zal ten behoeve der Armen verbeurt hebben / voor de eerste reize twee guld. / voor de tweede reize vier guld. / ende bevonden werdende / voor de derde reize zulke gepleegt te hebben / zal als dan uit de Rotte der Turf-stouwerd werden gesmeeten / mits dat de Olderman in 't laaste geval / zig eerst door Requeste an Borgemeesteren en Raadt adresseere, om diens welmeininge dien angaande te verstaan.

XV.

Niemant zal vermogen Turf op de Wagens te Stouwen / als die onder het getal van deze twintig Be-eedigde Stouwers zal zijn / ende niet anders als op wagens die geijkt zijn.

XVI.

Emant Turf-stouwende op een wagen / dewelke onder deze twintig niet en is / ofte Turf-stouwende op een wagen / die niet geijkt is / zal dieswegen verbeuren twee Daalder / met dadelijke pandehalinge door een Raadts-dienaar te executeeren, ten profijte van Olderman en Heuvelingen der Turf-stouwers / die daar uit haar kosten zullen moeten dragen / zonder jets haar bedieninge angaande / te mogen brengen tot laste van haar mede Turf-stouwers.

XVII.

Die vermeint bezwaart te zijn / door de Pandthalinge van de Olderman ende Heuvelingen / zal zig daar over an de naaste Raadtsheer adresseeren, om de zaake finalijk af te doen.

XVIII.

De Stouwers zullen voor loon van een geijkte wagen / boven vol met het voor en agter-hek / als mede de ledders gelijk te stouwen / hebben ende genieten van de wagen vol harde Turf en **Pekeler griemank** / 1. st. 3. doiten / ende van de wagen vol Veen-turf / een stuiver twee placken / te betaalen by den Schuiten-schipper / de Turf toebehorende.

XIX.

Op dat de Stouwers in 't stouwen behoorlijke tijdt mogen hebben / zullen geen Schipperen meer als een vuller en een drager / tot de ligte / en twee vullers / en een drager / tot de harde Turf en **Pekeler Griemank** / mogen gebruiken.

XX.

Zullen de vullers en dragers / an de Stouwers genoegzame tijdt geeven / om na behooren de wagens te kunnen vullen en stouwen / by poena van een ponde groot / ten profijte der Stouwers / of arbitraire correctie, wanneer overtuigt zullen worden / an de Stouwers eenig belet of verhindseringe daar in toegebracht / of eenige quade bejegeninge gedaan te hebben.

XXI.

En by aldien de Schippers meerder vullers of dragers daar quamen in te zetten / of anders an de Stouwers geen genoegzame tijdt te geeven / om de Turf-wagens na behooren te kunnen vullen en stouwen / zullen de Stouwers gehouden zijn / uit het werk te scheiden / en zig an de Olderman en Heuvelingen te adresseeren, en daar van kennisse te geeven.

XXII.

Indien om trent het stouwen der Turf / eenig bedrog mogte zijn gepleegt / en de Turf-wagens voor de Behuizinge komende / alwaar anders ontlosset zouden werden / aldaar bevonden wierde / dat dezelve niet gevult en waaren met Turf / gelijk zijnde het voor ende agterhek / als mede de ledders / zal de Koper ongehouden zijn de Turf te ontfangen / ende de Voerman anstonts met de waagen en Turf na de schuite vaaren / om dezelve waagen door den Stouwer beter te doen vullen / zullende de kosten van de eerste wagen-vracht komen tot laste van den Stouwer.

XXIII.

Indien een Borger en Ingezetenen dezer Stadt / ofte Schuiten-schipper mogte vermeinen / dat niet na behooren / ingevolge de Ordonnantie, wierde gereeven / van de Turf-menners ofte van de Turf-stouwers / ofte van beiden / die zal zulks moeten bekent maaken an de Presmeester van de Schuiten / dewelke gehouden zal zijn / anstonts zodane ordre te stellen . dat een jeder voldoe de pligt / haar volgens Onze Ordonnantie opgelegd.

XXIV.

De Turf-menners ende de Stouwers der Turf / bevonden werdende moetwilliglijk zig tegen de Ordonnantie te hebben gedragen / zullen daar over by Ons na der zaaken gelegenheit werden gestraft / het zy in een geldt-breuke ten behoeve der Armen / ofte met cassatie uit haar dienst / ende verlies van haar Gilde.

XXV.

De Presmeester van de Schuiten / zal ook van zelfs / zonder daar toe verzogt te zijn / goede opzigt hebben / op de Turf-menners ende de Stouwers van de Turf / ende dat een jeder van hen zig vlijtig in zijn beroep gedragt / daar op wel mede voornamentlijk goede acht geevende ende lettende / of de Turf-wagens na behooren zijn gevullet ende gestouwet.

XXVI.

Ende voordien deze wagens met Turf / digt an malkanderen gestouwet zijnde / in agtervolge de stouwinge van de opzigtger dezer Stadts turfschuire in dezelve gedaan kunnen houden vijf-en-twintig Stadts Maat-korven / tweemaal in het vullen geschuddet / ende dan met een Turf boven de rante in het ronde overdekt / zo zal een jedere / die de Turf ontfangt / de Turf van de wagen als vooren / in de Stadts Maat-korven mogen laten meeten / ter praesentie van den Schipper / die de Turf uitlevert.

XXVII.

De Turf / die als dan te min bevonden werdt / daar van zal de Koper de prijs an den Schipper / na proportie van de Turf / die 'er minder is / mogen korten.

XXVIII.

Indien door zodane Meetinge van de Turf / die op de wagen is geweest / het zy dezelve voort uit de Schuiten werdt opgevoert / ofte door de Schuiten-schippers / publijck op de Merkt wordt gebracht om te verkopen / op Ordre van de Borgeren ende Ingezetenen gedaan / ofte die door de Rageeringe tijdelijks mochte werden gedaan / om te onderzoeken of de Stouwers van de Turf op de wagen / tot vijf-en-twintig Stadts Maat-korven toe / waar op dezelve

wagens angelegt ende geijkt zijn / zig bevindet / dat de Stouwer merkelyk in gebreeke is gebleeven / om zynen pligt te voldoen / dezelve zal daar over uit de Gilde gejaagt werden / ende daar en boven moeten dragen de kosten van de gedaane Meetinge.

XXIX.

De Stadts Maat-korven / waar mede de Turf gemeeten moet werden / zijn op den Bodem / dwars over in haar diameter wijdt / een voet vijf duim / hoog ofte diep / van de Bodem tot an de bovenkante van de ronte / een voet tien ende een half duim / ende boven wijdt / dwars over in haar diameter, twee holt voeten.

XXX.

De Stouwers / opdragers en vullers / zullen geduirende 't Stouwen / en onder haar werk / geen Tabak mogen rooken / op poena van drie Car. gl. / ten profijte van den Anbrenger.

XXXI.

De Stouwers van de Turf op de geijkte wagens / zullen by het anvaarden van haar Ampt / doen den Eedt hier achter gestelt.

EEDT.

Gy Zweeren dat gy de Turf op de geeyckte wagens, digt an malkander, soo na als gy kondt, sult stouwen, tot boven an het voor en achter-hek, ende de ledders gelyk, ende dat gy in alles, ingevolge dese Ordonnantie, U sult houden ende gedragen.

Zoo waar helpe U Godt Almachtig.

Vorbehoudens de Heeren Borgemeesteren ende Raadt, om desen ten allen tijden te mogen veranderen, so als Haar Ed. Mog. sullen goetvinden.

Actum Groningae in Curia den 27 Juny 1731.

H. van Sysen, vt.

Ter Ordonnantie der H. Heeren voorsz.

H. M. Appius, Secret.

Twee turftonnen

Het lossen van fabrieksturf bij DWM te Veendam.

Transcripties van de ordonnanties en instructie: B.D. Poppen
Uithuizen, 28-11-2022

Dit document is onderdeel van de website van B.D. Poppen <https://www.bdpoppen.nl>